

LA SINTAXI CATALANA EN PROCÉS DE CANVI: LA DESAPARICIÓ DE LA DEXTRALOCACIÓ EN EL CATALÀ DE TV3

Montserrat FORCADELL
Universitat de Barcelona

1. SINTAXI VS. PROSÒDIA EN L'EMBALATGE DE LA INFORMACIÓ

A l'hora de codificar un missatge, l'emissor ha de distribuir en posicions diferents dins de l'estructura oracional el material lingüístic de què es compona una oració depenent de si aquest material lingüístic representa informació nova o bé informació vella; així, si ha calibrat bé l'estat cognitiu del seu interlocutor i les seves expectatives quant al contingut del missatge que rebí, aconseguirà que el discurs progressi adequadament. Aquesta distinció, els parlants la fan en el nivell informatiu de la llengua. L'embalatge informatiu, doncs, es refereix a les estructures que l'emissor tria per tal de codificar un missatge segons el que ell creu que és ja conegut pel receptor (informació vella o *tema*) o bé que servirà per afegir informació nova al seu estat cognitiu (informació nova o *rema*).

Les llengües tenen estratègies diferents per «embalar» o presentar la informació que contenen les oracions segons l'estatus informatiu dels seus constituents. En català aquesta distribució va lligada a la sintaxi (Vallduví 1992), mentre que en altres llengües, com ara l'anglès, aquesta partició entre tema i rema es fa majoritàriament mitjançant la prosòdia (Selkirk 1984, Rochemont 1986).

En català, les oracions marcades (aquelles que no codifiquen missatges que parteixen de zero, sinó que compten amb pressuposicions compartides pels interlocutors) presenten el seu contingut informatiu majoritàriament mitjançant una operació de base sintàctica: la dislocació. La sintaxi, doncs, reflecteix l'estatus informatiu dels constituents a l'hora de plasmar la partició tema-remà: tot element temàtic ha de ser mogut a una posició perifèrica (adjacent a l'oració) ja que no pot aparèixer dins d'ella; dit amb altres paraules, s'ha de dislocar. Com que les posicions de dislocació estan desaccentuades, la prosòdia va lligada de manera molt estreta a l'estructura sintàctica. Segons Vallduví (1994: 575-576), la dislocació es caracteritza per la posició a la perifèria de l'oració d'un constituent que normalment apareixeria dins de l'oració. Si aquest constituent dislocat és (part d')un complement del verb, llavors ha de lligar un clíctic dins de l'oració. Així, doncs, en el diàleg de l'exem-

ple (1) veiem que la resposta de B tracta el complement «el mapa» com a informació temàtica situant-lo a la perifèria dreta de l'oració (dislocant-lo a la dreta, *dextralocant-lo*) i lligant a la vegada un clíctic dins l'oració (tal com indica el subíndex), per tal de satisfer les necessitats de subcategorització del verb *donar*, el qual necessita un complement directe.¹

- (1) A: Em deixes el mapa?
B: [No el¹ TINC,] el mapa¹

En català, segons el model que seguim (Vallduví 1992), la paraula que porta l'accent entonatiu marca el final de l'oració; tot material desaccentuat que segueix es considerarà fora de l'oració i en posició de dislocació. Les posicions de dislocació que acolliran constituents temàtics es troben tant a la dreta de l'oració (és a dir, després de l'accent) com a l'esquerra. Malgrat que la dislocació pot anar cap a tots dos costats, tal com veiem a (1) i (2), ens centrarem en l'estructura de dextralocació perquè: a) formalment totes dues posicions de dislocació són iguals, i b) és en la dextralocació (és a dir, en el costat dret de l'oració) on es manifesta el calc de l'estratègia prosòdica que utilitza majoritàriament l'anglès, el qual és motiu d'aquest article.

- (2) B: El mapa¹, [no el¹ TINC]

En anglès i en espanyol (Zubizarreta 1998), el parlant B del diàleg, a més d'utilitzar una dextralocació, hauria pogut recórrer a una estratègia prosòdica: canvi d'accent *in situ*; és a dir, canvi de la posició de l'accent dins de l'àmbit oracional mateix, cosa que no requereix la presència de cap clíctic, ja que el constituent no és un adjunt a l'oració de la qual forma part; és a dir, no està dislocat. Als exemples de (3) i (4), veiem, doncs, totes dues estratègies, en totes dues llengües, per codificar el mateix missatge i tractar el material lingüístic de la mateixa manera:

- (3) a. [I don't HAVE it¹,] the map¹
b. [I don't HAVE the map]
(4) a. [No lo¹ TENGO,] el mapa¹
b. [No TENGO el mapa]

Veiem, per tant, que hi ha dos tipus d'estratègies en joc, una de sintàctica, la dislocació, il·lustrada pels exemples (3a) i (4a), i una de prosòdica, el canvi de la posició de l'accent dins l'oració, exemplificada a (3b) i (4b). Però només l'anglès i l'espanyol poden codificar la informació amb qualsevol d'aquestes dues estratègies; en català estàndard, l'estratègia prosòdica no està disponible, com podem constatar a (5):²

- (5) *[No TINC el mapa]

1. Les majúscules indiquen la posició de l'accent oracional, i els claudàtors l'abast de l'oració. Les comes separen els elements dislocats de l'oració.

2. Payrató (2010: 159-160) dóna un exemple (*En Josep HA ESTRIPAT les fotografies*) paral·lel a l'exemple (5) i que ell anomena *focalització*. No obstant això, i llevat que es tracti d'una oració on l'ac-

No obstant això, cada vegada és més freqüent trobar en la producció catalana dades que reflecteixen l'adopció de l'estratègia prosòdica com a recurs del català. El calc de l'estratègia de canvi de posició d'accent *in situ* de l'anglès, o de l'espanyol, o de totes dues llengües, és cada vegada més evident. Des d'un punt de vista teòric es podria argumentar que l'oració de (5) no és un exemple de calc d'accent sinó que presenta una estructura amb dislocació i caiguda del clític; això, però, no ho contemplem en aquest estudi ja que en el corpus analitzat, que presentarem a continuació, s'observen també altres fenòmens prosòdics aliens als patrons entonatius propis del català, cosa que indica que l'estreta correlació entre la sintaxi i la prosòdia del català estàndard es va desdibuixant. La variant observada es pot il·lustrar amb ocurrences com les següents:³

- (6) (F40/veu en off)
 INF: [Seran moltes les vegades que el *musher* ni VEURÀ el gos guia]
 %glo: [Seran moltes les vegades que el *musher* ni el¹ VEURÀ,] el gos guia¹
- (7) (F18)
 SUP: [Ha sentit PARLAR de cirurgia plàstica?]
 %glo: [N¹'ha sentit PARLAR,] de cirurgia plàstica¹?
- (8) (F26)
 DE1: [Potser no van ser ben bé DEU minuts]
 %glo: [Potser no en¹ van ser ben bé DEU,] de minuts¹
- (9) (F04)
 CAR: (Emprenyada?) [No estic emprenyada] (Etic rabiosa)
 %glo: [No hi¹ ESTIC,] (d')emprenyada¹
 [No ho¹ ESTIC,] (d')emprenyada¹

El català, mitjançant aquest calc, ha afegit al seu catàleg d'estratègies d'embalatge informatiu una estratègia més. Al costat de la dextralocació hi ha afegit el canvi d'accent *in situ*, de manera que una mateixa funció pragmàtica, la de codificar informació temàtica, ara es realitza de dues formes diferents. L'ús del recurs prosòdic va en detriment de l'ús

---

cent s'usa amb una funció metalingüística de contrast molt específica per corregir l'interlocutor de manera expressa, aquest patró prosòdic no és normatiu. Des d'un punt de vista informatiu, aquest exemple no es distingeix d'un exemple amb dislocació: *En Josep les ha ESTRIPAT, les fotografies*. L'exemple de Payrató no seria plausible en un context on el constituent «les fotografies» no fos de caràcter temàtic. És a dir, el focus contrastiu, al qual ell es refereix, no queda eximit de realitzar-se amb una estructura amb dislocació, llevat que tingui una forta càrrega de contrast metalingüístic; en aquest cas, però, l'estructura aniria associada a una funció de correcció altament emfàtica. Vegeu també l'exemple (10) en aquest sentit (els exemples (11) i (12) es relacionen amb aquesta qüestió només parcialment).

3. A la línia %glo, s'hi dona la corresponent estructura estàndard, la dextralocació. Les tres sigles identifiquen l'informant. Aquest format es deriva de l'ús del programa CHILDES en la seva versió LI-DES, una eina utilitzada en el tractament de producció lingüística que presenta fenòmens de contacte de llengües. Recordem que els claudàtors delimiten l'abast de l'oració.

del recurs sintàctic, la qual cosa va lligada, de retruc, a la disminució de l'ús dels clítics, que són requisit del recurs sintàctic.

En l'estudi s'han comparat dos períodes per tal de comprovar si el fenomen incrementa amb el temps i així verificar la hipòtesi que la sintaxi del català es troba en procés de canvi si la variant calcada i aliena es va imposant a la variant pròpia (Milroy 1992, Labov 1994). Si la variant estàndard fos totalment substituïda, el canvi lingüístic que experimentaria el català seria especialment significatiu, ja que tindria conseqüències substancials per a la gramàtica normativa. L'adopció del patró prosòdic en total detriment del sintàctic afectaria les regles bàsiques de la sintaxi, ja que podria implicar la desaparició d'operacions discursives de base sintàctica (les dislocacions), la qual cosa també afectaria el paradigma de clítics.

En la majoria dels casos, els fenòmens de contacte de llengües que s'han descrit en la literatura es produeixen a nivell fonètic, lèxic o sintàctic. El calc que es presenta aquí, però, s'origina en el nivell informatiu, ja que implica un canvi en l'estructura sintàctica del català motivat per la codificació d'una funció pragmaticodiscursiva. Aquest estudi s'inspira en Prince (1988, 1998) i la seva recerca en el calc de les funcions discursives associades a l'embalatge informatiu.

2. EL CORPUS

El corpus analitzat està format per programes de Televisió de Catalunya que contenen oralitat fictícia (és a dir, sèries pròpies o doblades de ficció) que intenten reflectir el llenguatge natural en diversos contextos i situacions, i que poden ser supervisats fàcilment per assessors lingüístics. Els gèneres que s'han inclòs en l'estudi qualitatiu són: a) anuncis publicitaris, b) sèries de ficció catalanes, c) sèries de ficció doblades de l'anglès, i d) entrevistes i converses informals entre periodistes assidus del programa. En el cas de d), s'espera que els periodistes participants parlin segons l'estàndard. L'ocurrència del calc es detecta en tots els gèneres analitzats, cosa que demostra la seva presència en la producció catalana de programes de televisió en general.

Per tal d'investigar l'existència d'un canvi en progrés, s'han comparat dades de dos períodes diferents. El corpus del primer període, temps 1 (T1), abasta dades del 1984 fins al 1994, mentre que el del segon (T2) en comprèn des del 2003 fins al 2006. Les sèries de producció catalana van aparèixer més tard que les sèries doblades al català; és per això que s'ha necessitat un espai temporal més gran en el T1. Així mateix, i per tal de fer més ampli l'espai entre tots dos períodes, no s'han considerat dades prèvies al 2003 per al T2.

Pel que fa a l'anàlisi quantitativa de les dades, s'han considerat només els gèneres b) i c), ja que els drets d'autor no permeten fer còpia dels anuncis publicitaris per tal de poder-los analitzar. Poder equilibrar el volum de producció en el cas de d) per a tots dos períodes tampoc no ha estat possible (vegeu l'Annex).

Així doncs, d'un total de 13 hores i 36 minuts de producció, s'han detectat 2.252 ocurrences per a l'observació qualitativa. Quant a l'anàlisi quantitativa, les dades inclouen 1.512

ocurrències amb realitzacions tant de la variable amb les seves dues variants (dextralocació vs. calc d'accent: 943 ocurrències) com de patrons prosòdics aliens al català estàndard (569 ocurrències) extretes d'un total de 588 minuts de producció repartits a parts iguals entre tots dos períodes (T1 i T2) i gèneres (sèries pròpies i sèries doblades). Per al tractament d'aquestes dades s'ha utilitzat el programa de multivariació *Varbrul* per tal de correlacionar els diferents factors que poden afavorir la producció del calc. Cada ocurrència del fenomen s'ha codificat segons 12 grups de factors, amb un total de 113 factors, distribuïts d'acord amb diferents paràmetres.⁴

Val a dir que hi ha un subtipus de calc d'accent, exemplificat a (10-12), que s'empra sovint per marcar un element estrictament per contrast amb les pressuposicions prèvies. Aquests casos no han computat com a ocurrències de la variable ja que no tots ells tenen com a alternativa estàndard una dextralocació, com és el cas de (10); alguns necessiten recórrer a altres alternatives estructurals com ara un canvi d'ordre de paraules, com podem veure a (11), o bé a qualsevol d'aquestes dues estratègies, com s'exemplifica a (12):⁵

(10) (F16)

(ROB: Tu també véns aquí?)

AMB: No, [TREBALLO aquí]

%glo: No, [hi¹ TREBALLO,] aquí¹

(11) (F02)

LAI:(A mi què m'expliques!) [És el TEU problema]

%glo: [(Això,) [és problema TEU]]⁶

(12) (F10)

(CU1: És immenjable!)

BAS: (Veient-ho,) [jo diria que MIG immenjable]

%glo: [Jo diria que (només) ho¹ és Mig,] d'immenjable¹
[Jo diria que immenjable a MITGES]

4. Els grups de factors són els següents: 1. Mode de l'oració, 2. Rematicitat de l'element accentuat, 3. Polaritat del rema, 4. Tipus de polaritat (positiva/negativa), 5. Tipus gramatical d'element accentuat, 6. Funció gramatical de l'element accentuat, 7. Funció gramatical de l'element accentuat quan és part d'un constituent, 8. Tipus gramatical de l'element desaccentuat, 9. Funció gramatical de l'element desaccentuat, 10. Funció gramatical de l'element desaccentuat quan és part d'un constituent, 11. Gènere, 12. Temps.

5. Vegeu Vallduví i Zacharschi 1994, i Forcadell 2007 per a la descripció de les restriccions en la posició de l'accent en català.

6. El doble claudàtor en combinació amb el parèntesi indica que el subjecte («això»), a part de ser omès, podria estar dislocat a l'esquerra.

3. OBSERVACIONS I HIPÒTESIS

La hipòtesi general és que hi ha un canvi en progrés que comporta la substitució de la variant estàndard (sintàctica), la dextralocació (*\$dex*), per la variant no-estàndard (prosòdica), el canvi *in situ* de la posició d'accent (*\$acc*), en l'expressió de la funció pragmàtica de distribuir la partició tema-remà en l'estructura oracional. Les hipòtesis específiques tenen a veure amb els (12 grups de) factors (o variables independents) que s'han considerat rellevants a l'hora d'explicar i predir l'ocurrència de la variant no-estàndard (*\$acc*). Aquests factors tenen a veure tant amb els contextos lingüístics interns com amb els externs (gènere i temps).

Tal com s'ha apuntat més amunt, a més d'*\$acc*, s'ha observat la presència d'altres patrons prosòdics aliens al català estàndard. Aquests fenòmens van lligats íntimament amb la variable que s'estudia, ja que gairebé en un 50 % dels casos apareixen en lloc d'una o altra variant (*\$dex/\$acc*) i, per tant, el parlant s'hauria hagut de decantar per una o altra variant si no hagués optat per un d'aquests patrons aliens a la llengua. Per això, aquests patrons també s'han detectat, qualificat i quantificat. Aquí, però, només en donarem els resultats quantitius quant als factors externs (gènere i temps). Els resultats vinculats als factors interns es referiran només a la variant no-estàndard (*\$acc*), objecte principal d'aquest article.

4. RESULTATS

La Taula 1 mostra el nombre d'ocurrències i els percentatges de les dues variants. La distribució dels números mostra que hi ha un procés de canvi en progrés. Malgrat que l'ocurrència de la variant no-estàndard (*\$acc*) és inferior a la de la variant estàndard (*\$dex*), *\$acc* ha incrementat notablement amb el temps (d'11,4 % a 27,2 % d'ocurrències) en detriment de *\$dex* (de 88,6 % a 72,8 %). Aquesta tendència també s'aplica als altres patrons no-estàndard esmentats (els anomenarem patrons *aliens*), els quals han augmentat també notablement en el T2 (vegeu Taula 2), en detriment també de *\$de*:

Taula 1. *La variable en T1 i T2*

	T1		T2		Total	
	N	%	N	%	N	%
<i>\$dex</i>	412	88,6	348	72,8	760	80,6
<i>\$acc</i>	53	11,4	130	27,2	183	19,4
Total	465		478		943	

Taula 2. La variable i els patrons aliens en T1 i T2

	T1		T2	
	N	%	N	%
\$dex/\$acc	465	69,8	478	56,5
aliens	201	30,2	368	43,5
Total	666		846	

L'anàlisi binomial de nivell 1 de *Varbrul* ens dona els pesos significatius per a cada factor en l'afavoriment de la variant no-estàndard en tots dos períodes. Tal com s'esperava, els contextos lingüístics (o factors interns) són bàsicament els mateixos en T1 i T2, amb un increment en el nombre de factors en T2.⁷

Quant als factors externs, gènere i temps, la hipòtesi que les sèries doblades presentarien un major nombre d'ocurrències de patrons no-estàndard en general (és a dir, d'\$acc i altres patrons prosòdics aliens) és vàlida com veiem en els percentatges de la Taula 3. No obstant això, les sèries doblades es troben just per damunt de les originals catalanes amb relació al percentatge d'ocurrència de fenòmens no-estàndard en general (52,1 % vs. 47,9 %). Malgrat que el percentatge final corrobora la hipòtesi, en el T2 els percentatges estan invertits. Això pot ser degut al calc, ja que en avançar es reflecteix no només en la llengua de programes que estan subjectes a interferències com són els doblatges, sinó també de programes generats originalment en català.

Taula 3. Gènere i fenòmens no-estàndard (\$acc i aliens) en T1 i T2

	T1		T2		Total	
	N	%	N	%	N	%
Sèries doblades	159	62,6	233	46,8	392	52,1
Sèries catalanes	95	37,4	265	53,2	360	47,9
Total	254		498		752	

Així mateix, s'esperava que la variant no-estàndard \$acc ocorregués en tots dos gèneres, els doblatges i les sèries pròpies. L'anàlisi de probabilitats dona un pes de .72 per als doblatges, mostrant així que afavoreixen el calc ja en el T1. Aquesta tendència sembla que es confirma (vegeu Taula 4), ja que en el T2 \$acc tendeix a presentar una distribució bastant equilibrada entre tots dos gèneres, doblatges i sèries pròpies (24,4 % i 29,7 %, respectivament). Per tant, la hipòtesi és validada pel T2. La tendència d'\$acc s'ha invertit: mentre que en el T1 \$acc preval en els doblatges (18 % vs. 6,6 %), en el T2 les sèries pròpies en

7. Vegeu Forcadell (2007) per una presència detallada de factors, hipòtesis i resultats.

mostren un percentatge superior (29,7%) al de les sèries doblades (24,4%) en detriment de \$dex (93,4% en T1 vs. 70,3% en T2). Amb tot, la variant \$acc ha incrementat amb el temps en tots dos gèneres, demostrant, d'aquesta manera, que el calc ha anat progressant.

Taula 4. *Gènere i variable en T1 i T2*

	T1				T2			
	Sèries doblades		Sèries catalanes		Sèries doblades		Sèries catalanes	
	N	%	N	%	N	%	N	%
\$dex	35	18	18	6,6	54	24,4	76	29,7
\$acc	160	82	252	93,4	168	75,6	180	70,3
Total	195		270		222		256	

El resum dels resultats més significatius quant als factors que afavoreixen \$acc és el següent (el pes de les probabilitats es donen entre parèntesi):

a) la categoria gramatical de l'element que rep l'accent en les ocurrències d'\$acc és el verb (.68/T1 i .70/T2). En el T1, «verb1» (.88) i «verb2» (.66) de les formes verbals catenatives, i en el T2 «verb2» (.77) i verb pronominal (.66). Els ítems intensificadors també són significatius en el context d'\$acc: en el T1, adverbis (.60), i en el T2, adjectius (.84);

b) la funció sintàctica de l'ítem accentuat en aquestes ocurrències és objecte, tant objecte directe (.91/T1 i .59/T2) com objecte de suport (.83/T1 i .97/T2);

c) a part del verb, la funció sintàctica dels segments desaccentuats que afavoreixen l'ocurrència d'\$acc és atribut/predicatiu (.99/T1 i .95/T2), objecte directe (.87/T1 .92/T2), objecte preposicional (.97/T1 i .85/T2) i complement adverbial (.63/T1 i .73/T2);

d) quant al gènere, \$acc incrementa tant en les sèries doblades com en les de producció pròpia; a les sèries de producció pròpia, malgrat que tots els patrons no-estàndard (\$acc i aliens) augmenten en números absoluts, la variant \$acc augmenta més significativament (de 6% a 29,7% en les sèries de producció pròpia; en les doblades el percentatge augmenta només en 6,4 punts, de 18% a 24,4%).

Finalment, val a dir que el mode d'oració (interrogativa, exclamativa, declarativa positiva i declarativa negativa) i la seva polaritat (és a dir, si el rema de l'oració és el contrast positiu/negatiu de la proposició) no són significatius com a factors que afavoreixen el calc.

5. OBSERVACIONS GENERALS

Les dades del corpus analitzat mostren que hi ha un increment de patrons prosòdics en general en què la posició de l'accent a l'oració es dissocia de la funció pragmàtica de marcar la partició tema-remà i, per tant, en aquests casos el patró prosòdic marcadament fix del català no va lligat a l'estructura sintàctica de dislocació. Aquest increment en la presència de patrons no-estàndard en general fa que tots ells siguin més visibles, ajudant, d'aquesta manera, que la variant \$acc vagi essent acceptada més àmpliament com a estratègia vàlida del català, cosa que, de retruc, n'afavoreix el progrés.

Tot això afecta l'ús dels clítics. Mentre que en català estàndard la presència de clític va lligada o bé a la pronominalització o bé a la seva correlació amb constituents dislocats, en el corpus s'observa que en el T2 els clítics tendeixen a ser relegats a una funció mera-ment pronominalitzadora, ja que l'adopció del patró \$acc (amb moviment de l'accent dins de l'àmbit oracional) no els fa necessaris, i per tant, apareixen només quan el constituent coreferencial és elidit. Si contrastem, per exemple, la primera i la segona oració de (13), veurem tots dos casos: la primera oració no presenta dislocació sinó una posició marcada de l'accent *in situ*, un calc d'accent, i per tant, no presenta clític; a la segona oració, el clític apareix com a simple mecanisme de pronominalització.

- (13) (Ventdelplà, 27/11/06)
[La Judit no ESTIMA el teu germà.] [L'utilitza!]

Com que en espanyol el paradigma de clítics presenta forats, és a dir, no té pronoms per als sintagmes nominals i preposicionals sense determinant,⁸ podria ser que la caiguda dels pronoms en català (freqüent en aquests dos contextos lingüístics) fos reforçada per l'absència de pronoms en espanyol en aquests dos casos. Vegeu el contrast català-espanyol en els exemples (14) i (15), i en l'ocurrència (16) extreta del corpus:

- (14) a. [Jo no en¹ TINC,] de diners¹
b. [No hi¹ ANIREM,] a Granada¹
- (15) a. [Jo no TENGO dinero]
b. [No IREMOS a Granada]
- (16) (F28/ad: Listerine, maig/06)
INF: (Raspallar-se és important,) però [no ARRIBES a tots els racons]
%glo: però [no hi¹ ARRIBES,] a tots els racons¹

Malgrat que des d'un punt de vista teòric es podria considerar que el català no ha ad-

8. Contreras (1976) diu que aquests constituents dislocats poden estar coreferenciats amb clítics tipus *l*, com a l'exemple «Trigo no (*lo*) HAY». Malgrat això, el seu ús és bastant restringit.

quirit cap estratègia nova sinó que mostra «simplement» un afebliment i caiguda de clíctic en les dislocacions, ja hem apuntat més amunt que en el corpus ocorren altres patrons no estàndard (aliens) on l'accent se situa lliurement en ítems que no es correlacionarien mai amb els ítems que poden rebre accent en l'estructura de dislocació; per això considerem que les ocurrencies sense clíctic no són dislocacions amb caiguda de clíctic, sinó oracions que presenten calc d'accent (§acc).

Com que la variació entre dues formes o variants aplanava el camí del canvi lingüístic, i el factor freqüència (en l'exposició a l'input) és altament rellevant en el cas de les emissions televisives, la manca de control d'aquest fenomen en els programes de televisió contribueix al progrés del calc. Com diu Bybee (2003: 602), la freqüència no només contribueix a la gramaticalització, sinó que n'és una força activa que n'instiga el canvi; una freqüència elevada desencadena molts canvis, ja que afecta la naturalesa de les representacions cognitives.

Els gèneres analitzats en aquest estudi són (o poden ser) supervisats; és a dir, la presència del calc d'accent es podria «controlar» per tal de no contribuir al seu progrés. Si això s'ha de fer o no és un debat que s'escapa de l'objectiu d'aquest article. Sigui com sigui, és important ser conscients de la seva presència, ja que, essent un fenomen vinculat a la prosòdia i per tant de vegades subtil i difícil de detectar, pot continuar passant desapercbut. Quan s'emeten textos orals amb patrons com els dels anuncis publicitaris de (17) i (18), es dona repetidament un model de llengua no estàndard. L'ocurrència de (17) presenta un patró aliè; la posició de l'accent no és correcta, ja que hauria de recaure damunt del segon verb de la forma verbal complexa, i el segment desaccentuat, l'objecte, hauria de lligar un clíctic dins l'oració perquè, en trobar-s'hi fora, no satisfà els requeriments d'un verb transitiu com *oblidar*. L'ocurrència de (18) presenta un calc d'accent; en aquest cas, es podria argumentar que hi ha dues possibles modificacions a fer si es vol tenir una estructura estàndard: o bé accentuar l'últim element de l'oració, la paraula «català», i tractar-ne, així, tot el material com a *remàtic*, o bé incloure el clíctic dins l'àmbit oracional per tal d'obtenir una estructura de dislocació. El discurs previ a aquesta ocurrencia permet tots dos tractaments del constituent «al català»: com a rema o com a tema, respectivament.

- (17) (F28/ad: Carnet Jove, maig/06) (Ensenyen repetidament unes dates en un *post-it*)
 INF: [No VOLDRÀS oblidar aquestes dates]
 %glo: [No les¹ voldràs OBLIDAR,] aquestes dates¹
- (18) (F39/ad: Generalitat de Catalunya. TV3 08/05)
 INF: [Dóna CORDA al català]
 %glo: [Dóna-li¹ CORDA,] al català¹

Cal no confondre aquests patrons amb patrons prosòdics resultants de certes expressions de marcat caràcter teatral de certs actors (tant de doblatge com d'intèrprets de text original), o d'accidents puntuals en els doblatges causats per la interferència amb la llengua original. Fins on hem pogut saber, a la literatura sobre el llenguatge audiovisual no hi ha cap referència al vincle prosòdia-sintaxi en l'expressió de la funció pragmàtica de la distribució tema-remà en l'oració. Camps (2003: 24) fa esment de l'existència de «despla-

caments de complements, que està condicionat a la tematització de l'element desplaçat», però es refereix únicament a la dislocació a l'esquerra, no pas a la dextralocació. Torrent (2002: 117-118) comenta la supressió dels pronoms febles fent referència, però, a la seva funció pronominalitzadora (per exemple, *Porta més, porta més*). Torrent (2009: 89) també es refereix molt breument a la tematització (és a dir, a la dislocació a l'esquerra), i també sense cap esment al lligam entre la funció pragmàtica i la sintaxi en aquestes estructures marcades. Bladas (2009: 31) assenyala l'existència de desplaçaments a dreta o esquerra amb represa de pronom feble (l'exemple que en dóna és *Això sí que ho tinc clar*), i comenta també que l'objecte indirecte «se situa sovint davant el verb perquè acostuma a ser tòpic» (*A la Carme, ja l'hi vaig dir*) (2009: 29). Aquests dos únics exemples, però, són també de dislocacions a l'esquerra. Seguim sense trobar cap referència al vincle prosòdia-sintaxi. A més, val a dir que l'ús de les comes entre els constituents desplaçats i l'oració tampoc és coherent.

Finalment, Camps (2010: 95) ens adreça a l'*ésAdir*. Aquest llibre d'estil en línia de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals recull l'aportació de Payrató (1988) (vegeu <<http://esadir.cat/traducidoblatge/frase/colloquial/payrato#ordresintactic>> [consulta 27 juny 2011]) i diu que «l'ordre S+V+O s'altera segons les necessitats expressives i dóna lloc a la tematització o focalització d'un element de l'oració» (per exemple, *Tot això que m'has dit, faré veure que no ho he sentit*); aquí hi trobem un exemple de dextralocació (*No has de ser sempre el primer, tu*), però la minsa explicació que s'hi dóna no relaciona tampoc la prosòdia amb l'estructura sintàctica, ni fa esment de la necessitat, en cas que calgui, de correlacionar els constituents dislocats amb clítics dins l'oració. A la pàgina on es tracta «l'ordre neutre de la frase i els canvis d'ordre» (<<http://esadir.cat/sintaxi/ordrefrase>>), es fa esment de l'aparició d'un pronom al costat del verb «quan desplaçem un complement», però tots els exemples presenten, altre cop, dislocacions a l'esquerra (per exemple, *De la seva situació a l'equip(CP), el jugador(S) n'ha parlat(V) avui al Força Esports*). Finalment, la pàgina on trobem estructures marcades que presenten dextralocacions (<<http://esadir.cat/sintaxi/focalit>>) parla només de «focalització» com a fenomen que «comporta alteracions de l'entonació». Cap dels exemples serveix, ni de manera indirecta, per il·lustrar la dextralocació, ja que els elements dislocats que hi trobem són sintagmes que en dislocar-se no lliguen clíctic, com ara el subjecte (*No hi és, en Joan*) o el sintagma verbal (*Roses, li va comprar, amb la gana que passaven*). A més, la brevíssima explicació que els acompanya és del tot errònia, ja que es comenta que «l'element subratllat està desplaçat (o *dislocat*) al davant de la frase, i es remarca amb l'entonació». Contràriament a això, l'element dextralocat és a la dreta o, si es vol, «darrera de la frase»; no pas al davant; l'element subratllat és precisament allò que roman dins del nucli oracional. La confusió, a tots nivells, en el tractament d'aquestes estructures és del tot evident. Caldria, doncs, oferir una aproximació a l'estructura de dislocació com a fenomen unitari amb una funció pragmàticodiscursiva molt concreta, uns requisits gramaticals específics, i que està estretament vinculada a la prosòdia. Caldria veure la dislocació no només com un recurs del llenguatge oral, sinó com una eina eficaç de plasmació de contingut informatiu en qualsevol tipus de registre.

6. CONCLUSIONS

El català es troba en una situació on la funció pragmàtica de distribuir la partició tema-remà en l'estructura sintàctica és sistemàticament realitzada per una estratègia prosòdica aliena a la llengua estàndard en detriment de l'estratègia sintàctica de la dextralocació, la qual va estretament lligada al patró entonatiu notablement rígid del català estàndard. Conseqüentment, els clítics són també sistemàticament omesos i, llevat que tinguin una funció merament pronominal, tendeixen a desaparèixer, ja que una de les seves funcions gramaticals, la de satisfer les necessitats del verb quan un complement (o part d'ell) és dislocat, es perd amb el calc d'accent.

Aquest fenomen es constata en la llengua de la televisió pública catalana en programes que són (o poden ser) supervisats abans de la seva emissió. Amb l'anàlisi de dades de dos períodes diferents es demostra que el fenomen avança gradualment. L'estudi vol posar de relleu dos aspectes: a) que el fenomen observat no sembla ser objecte d'atenció dels assessors lingüístics, i b) que els mitjans audiovisuals poden tenir una gran incidència a l'hora d'afavorir el progrés del canvi lingüístic a causa de la freqüència amb què els patrons es repeteixen a les emissions.

L'estructura de dislocació en català no és un recurs estilístic més que està circumscrit a registres orals, sinó una eina que permet presentar els constituents d'una oració segons el seu estatus informatiu en el discurs; és a dir, una estructura marcada amb una funció pragmàtica ben concreta. Prescindir de la dislocació no només fa que s'hagi de recórrer a estratègies no pròpies de la llengua, com és el calc descrit aquí, sinó que n'empobreix el catàleg de recursos sintacticodiscursius. Aquest calc, doncs, no afecta una característica perifèrica de la llengua vinculada al lèxic o a la fonètica, per exemple, sinó que té conseqüències per a l'aspecte més central de la gramàtica, la sintaxi.

Contràriament a les prediccions que Solà feia fa més de dues dècades dient que semblava que la llengua acabaria duplicant els pronoms per tot (1990: 123), la tendència dels clítics és de desaparèixer. Allò que Rosselló (2002: 1932) anomena «trets de disseny» de la llengua catalana pot ser que esdevingui història en un futur no gaire llunyà. Que un actor d'un anunci, un presentador de telenotícies, o bé un personatge d'una sèrie de màxima audiència emprí patrons aliens a l'estructura prosodicointàctica del català, potser sí que crida l'atenció del telespectador, però a l'hora va semblant (inconscientment) la llavor del canvi.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BYBEE, Joan (2003): «Mechanisms of Change in Grammaticization: the Role of Frequency». JOSEPH, Brian D / JANDA Richard D. (ed.): *The Handbook of Historical Linguistics*. Oxford: Blackwell, p. 602-623.
- BLADAS, Òscar (2009): «La llengua oral col·loquial». BASSOLS, Margarida / SEGARRA, Mila (ed.): *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Vic: Eumo editorial, p. 23-39.

- CAMPS, Oriol (2003): «La correcció d'informatius i programes a la ràdio». MARTÍ, Joan / MESTRES, Josep M. / CAMPS, Oriol (ed.): *II Seminari de Correcció de Textos: la qualitat de la llengua oral en els mitjans de comunicació*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 19-40.
- CAMPS, Oriol (2010): «L'assessorament lingüístic a la CCMA». NOGUÉ, Neus / BLADAS, Òscar / PAYRATÓ, Lluís (ed.): *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris*. Universitat de Barcelona: PPU, p. 85-101.
- CONTRERAS, Heles (1976): *A Theory of Word Order with Special Reference to Spanish*. Amsterdam: North Holland.
- FORCADELL, Montserrat (2007): *Information Packaging, Language Contact and Linguistic Change: Structural Calque in Catalan*. Tesi doctoral no publicada. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- LABOV, William (1994): *Principles of Linguistic Change*. Vol. 1: *Internal Factors*. Oxford: Blackwell.
- MILROY, James (1992): *Linguistic Variation and Change*. Oxford: Blackwell.
- PAYRATÓ, Lluís (1988): *Català col·loquial*. València: Universitat de València.
- PAYRATÓ, Lluís (2010): *Pragmàtica, discurs i llengua oral: Introducció a l'anàlisi funcional de textos*. Barcelona: UOC.
- PRINCE, Ellen F. (1988): «On Pragmatic Change: the Borrowing of Discourse Functions». *Journal of Pragmatics* 12. 5-6, p. 505-518.
- PRINCE, Ellen F. (1998): «The Borrowing of Meaning as a Cause of Internal Syntactic Change». SCHMID, Monika S. / AUSTIN, Jennifer R. / STEIN, Dieter (ed.): *Historical Linguistics: Thirteenth International Conference on Historical Linguistics, 1997*. Amsterdam: John Benjamins, p. 339-362.
- ROCHEMONT, Michael S. (1986): *Focus in Generative Grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- ROSSELLÓ, Joana (2002): «El SV, I: verb i arguments verbals». SOLÀ, Joan / LLORET, M. Rosa / MASCARÓ, Jaume / PÉREZ SALDANYA, Manuel (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2, Barcelona: Empúries, p. 1853-1946.
- SELKIRK, Elisabeth O. (1984): *Phonology and Syntax: The Relation between Sound and Structure*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- SOLÀ, Joan (1990): «L'ordre de mots en català: notes pràctiques». SOLÀ, Joan (ed.). *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries, p. 91-125.
- TORRENT, Anna M. (2002): «La interferència en la llengua de la televisió catalana». CANO, M.A. / MARTINES, J. / MARTINES, V. / PONSODA, J.J. (ed.): *Les claus del canvi lingüístic*. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, València, p. 101-134.
- TORRENT, Anna M. (2009): «El col·loquial en les falques i en els espots publicitaris». BASOLS, Margarida / SEGARRA, Mila (ed.): *El col·loquial dels mitjans de comunicació*. Vic: Eumo editorial, p. 77-92.
- VALLDUVÍ, Enric (1992): *The Informational Component*. New York: Garland.
- VALLDUVÍ, Enric (1994): «Detachment in Catalan and Information Packaging». *Journal of Pragmatics* 22, p. 573-601.
- VALLDUVÍ, Enric / ZACHARSKI, Ron (1994): «Accenting Phenomena, Association with Focus and the Recursiveness of Focus-ground». DEKKER, Paul / STOKHOF, Martin

(ed.): *Proceedings of the 9th Amsterdam Colloquium*. Amsterdam: University of Amsterdam, p. 683-702.

ZUBIZARRETA, M. Luisa (1998): *Prosody, Focus and Word Order*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Annex: corpus (anàlisi quantitativa)

	Gènere (durada en minuts)
T1 (1984-1994)	<p>Sèries de producció pròpia –FILE 21: Poble Nou (27) –FILE 17: Teresines SA (24) –FILE 42: Teresines SA (18) –FILE 19: Oh Europa (17) –FILE 30: La granja (24) –FILE 31: De professió api (30)</p> <p>Sèries doblades –FILE 10: Faulty Towers (31) –FILE 11: Superagent 86 (12) –FILE 18: Superagent 86 (24) –FILE 23 Els Roper (25) –FILE 24: Sí, senyor Ministre (30) –FILE 25: Els joves (33)</p>
T2 (2003–2006)	<p>Sèries de producció pròpia –FILE 01: El cor de la ciutat (30) –FILE 02: Porca Misèria (36) –FILE 03: Ventdelplà (30,5) –FILE 04: Jetlag (28) –FILE 05 Jetlag (7) –FILE 29: L'un per l'altre (21,5)</p> <p>Sèries doblades –FILE 12: Jutjant l'Amy (40) –FILE 16: Som així (23) –FILE 20: Casats I amb fills (21) –FILE 26: Vick Mackey (35) –FILE 41: Zoe, Duncan, Jack i Jane (21)</p>